

Ayşe Hacıhasanoğlu

1952 yılında Ankara'da doğdu. 1973 yılında Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdikten sonra yedi yıl çevirmen olarak SSCB Büyükelçiliği Basın Bürosu'nda çalıştı. Bu dönemde *Ekim Devrimi Sonrası Türkiye Tarihi* (SSCB Bilimler Akademisi, Bilim Yayınları, 1978) ve *Bir Karagün Dostluğu* (Şemsutdinov-Bağirov, Bilim Yayınları, 1979) çevirileri yayımlandı. Uzun yıllar bir bankada çalıştı. Çalıştığı bankadan emekli olunca, çeviriyi ana uğraş edindi. Dostoyevski, Turgenyev, Tolstoy, Çehov, Maksim Gorki, Vasili Grossman, Aleksandr Bogdanov, Sergey Dovlatov gibi klasik ve çağdaş Rus yazarlarından çok sayıda eseri Türkçeye kazandırdı.

Ayşe Hacıhasanoğlu'nun Rusça aslından yaptığı *Ve Çeliğe Su Verildi* (*Как закалялась сталь - Kak zakalyalas stal*) çevirisi ilk kez yayınlanmaktadır.

Eserin Rusça Orijinali

Nikolay Alekseyeviç Ostrovski, *Üç Ciltlik Toplu Eserler – 1. Cilt*
(*Собрание Сочинений В Трех Томах*)

Rusça adı: *Как Закалялась Сталь – Kak zakalyalas stal*

Moskova, Molodaya Gvardiya (Genç Muhafız) Yayınevi, 1989, 3. Basım

Bu baskı, Moskova'daki Nikolay Ostrovskiy Devlet Müzesi'yle ortaklaşa hazırlanmıştır. Romanların ve diğer çalışmaların metin karşılaştırmaları el yazılı nüshalardan ve örnek kabul edilen baskılardan yapılmıştır.

Redaksiyon Grubu:

Y. N. Buzni, V. Yu. Volodçenko, A. S. İvanov, M. B. Kolosov,
T. A. Latışeva, N. P. Maşovets, P.N. Novikov, R.P. Ostrovskaya,
G. N. Hrabrovitskaya, V. F. Yurkin.

Metnin yayına hazırlanması ve notlar: Y. N. Buzni.

NİKOLAY OSTROVSKİ

VE ÇELİĞE
SU VERİLDİ

ROMAN

TÜRKÇESİ

AYŞE HACİHASANOĞLU

*yordam
edebiyat*

Yordam Edebiyat: 123 • **Ve Çeliğe Su Verildi** • Nikolay Ostrovski
ISBN 978-605-172-543-7 • *Türkçesi*: Ayşe Hacıhasanoğlu
Kitap Editörü: Dilan Keyvan • *Düzeltilme*: Safa Enis Sağlık
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni*: Gönül Göner
Birinci Basım: Mart 2025 • © Yordam Kitap, 2025

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Çağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: **Pasifik Ofset** (Sertifika No: 44451)
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere / İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

VE ÇELİĞE
SU VERİLDİ

ROMAN

YAYINEVİNİN NOTU

Ve Çeliğe Su Verildi, ilk kez 1932’de Sovyetler Birliği’nde Komünist Gençlik Örgütü Komsomol’un edebiyat dergisi *Molodaya Gvardiya*’da (Genç Muhafız) yayınlandı. Derginin 4-9. sayılarında tefrika edilen Birinci Kısım aynı yıl içinde kitaplaştı. İkinci Kısım da 1934’te aynı dergide tefrika edildikten sonra kitaplaştırıldı. Romanın her iki kısmı birden ilk kez 1934’te Molodaya Gvardiya Yayınevi tarafından basıldı. Büyük beğeni kazanan romanın peş peşe yeni basımları yapıldı. Yazarın yaşamını kaybettiği 1936 yılı sonuna kadar, roman çeşitli dillerde yaklaşık elli kez basıldı.

Roman gerek yazarın sağlığındaki gerekse ölümünden sonraki basımlarda çeşitli değişikliklere uğradı. Kitabın, sonraki yıllarda yapılan basımlarında ve farklı dillere yapılan çevirilerinde, büyük ölçüde, yazarın sağlığında yapılan son basımı olan 1936 tarihli beşinci basımı esas alındı. Romanın Türkiye’de yapılan basımları da 1936 yılında son şekline kavuşmuş metne ve sonraki basımlarına dayanıyor.

Ne var ki, Sovyetler Birliği’nin son yıllarında *Ve Çeliğe Su Verildi*’nin titiz bir editörlüğe dayanan yeni, “genişletilmiş” bir basımı yapıldı. Molodaya Gvardiya Yayınevi ile Moskova’daki Nikolay Ostrovski Devlet Müzesi, yazarın romanlarını, yazılarını ve mektuplarını içeren üç ciltlik bir toplu basım gerçekleştirdi. *Üç Ciltlik Toplu Eserler*’in ilk cildini oluşturan *Ve Çeliğe Su Verildi* romanını yayına hazırlarken, editörler, romanın Nikolay Ostrovski Müzesi’nde bulunan el yazılı kopyası ile 1936 basımını ve sonraki basımları karşılaştırarak, el yazılı nüshada olup nihai baskıya girmeyen pasaj ve cümleleri kitaba dahil ettiler. El yazılı nüshanın ilk kez yayınlanan bu sayfaları, devrim sonrası ilk yılların atmosferini, yaşam tarzını, roman kahramanlarının psikolojisini ve dünya görüşünü ayrıntılı olarak yansıtıyor. El yazılı nüshada genç Sovyet devletinin politik yaşamından, parti içindeki mücadelelerden manzaralar yer alıyor.

Yordam Edebiyat’ın okurlara sunduğu ve Ayşe Hasanoğlu’nun Rusça aslından yaptığı çeviri, 1989 tarihli bu “genişletilmiş” basıma dayanıyor. El yazılı nüshada olup nihai metne girmeyen veya sonraki basımlarda metinden çıkarılmış olan sayfalar, pasajlar ve cümleler köşeli parantez içinde küçük puntolarla dizildi.

OSTROVSKİ HAKKINDA

Nikolay Alekseyeviç Ostrovski, günümüzde Ukrayna topraklarında bulunan küçük bir köyde, 1904 yılında doğdu, çocukluğu bu köyde geçti. Emekli astsubay olan babası bir votka imalâthanesinde çalışıyordu. Ostrovki'nin anne ve babası dört çocuklarını geçindirebilmek için sürekli ek işler peşinde koşuyorlardı. Annesi dikiş dikiyor, zengin evlerinde aşçılık yapıyordu. Çocuklar da on bir yaşından itibaren aileye yardımcı olmak için geçici işler buluyor, cıraklık ediyorlardı.

Ostrovski, altı yaşında kilise okuluna girdi. Bu okulun birinci sınıfına genellikle sekiz yaşındaki çocuklar alınırken okuma yazmayı daha önceden öğrenmiş olan Ostrovski yeteneği sayesinde daha küçük bir yaşta kabul edildi. Kilise okulunu 1913 yılında iftihar listesine geçerek bitirdi. Ailenin diğer çocukları gibi o da çalışmaya başladı: At otlatıyor, bıçkılanede ağaç kesiyor, atölyelerde ayak işleri yapıyordu.

Aile 1914'te Ukrayna'daki Şepetovka kentine taşındı. On bir yaşındaki Ostrovski bir yıl sonra yerel liseye başladı ve ilk sürekli işine girdi. İstasyon büfesinin mutfağında semaverlere su taşıyordu. Akşamları çalışıyor, gündüzleri okula gidiyordu. On dört yaşında ateşçi yardımcısı, daha sonra elektrik montajcı yardımcısı olarak çalıştı. Ostrovski çok okuyordu ve kazandığı paranın bir kısmını kitap almak için ayırıyordu. Macera romanlarını ve tarih konulu kitapları seviyordu.

Geleceğin yazarı, Bolşeviklerle çok genç bir yaşta tanıştı, onların düşüncelerini gönülden benimsedi. Şepetovka Devrim Ko-

mitesi Başkanı İvan Linnik, Ostrovski'yle tanışmasını anılarında şöyle anlatıyor:

*Bir mitingde konuşma yapıyordum. Birden yanıma küçük bir çocuk yaklaştı ve Bolşevikler kim diye sordu. Açıkladım, kararlı bir şekilde "Ben oyumu Bolşeviklere vereceğim!" dedi. Henüz oy verecek yaşta olmadığını söyleyerek onu hayal kırıklığına uğrattım. Linnik daha sonra *Ve Çeliğe Su Verildi* romanının kahramanlarından birinin prototipi olmuştur.*

Nikolay Ostrovski, 1919 yazında Komünist Partisi'nin gençlik örgütü olan Komsomol'a girdi. Daha on beşini doldurmadan gönüllü olarak cepheye gidip devrimci Grigoriy Kotovski'nin tugayına katıldı, İç Savaş devam ediyordu. Bir yıl sonra 1920'de ağır yaralanınca terhis edildi.

Nikolay Ostrovski 1921 yılında Kiev'e gitti. Elektroteknik okuluna girdi, elektrik montajcı yardımcısı olarak çalıştı ve Komsomol sekreterliği yaptı. Kiev yakınlarındaki demiryolu inşaatında çalıştığı sırada tifoya yakalandı. Bu hastalığın ardından birkaç kez de soğuk algınlığı geçirince sağlığı iyice bozuldu.

1922 yılında Kiev Komsomolcuları, akıntının sürükleyerek taşınması amacıyla Dnyepir Nehri'ne bırakılan tomrukların çözülen buzlardan kurtarılması için seferber edilmişlerdi. Ostrovski yine aşırı derecede üşüttü ve eklemelerinde rahatsızlık oluştu. Ancak hastaneyi vaktinden önce terk edip evine, Şepetovka'ya döndü. Tıbbi komisyon onu malul saydı. Geleceğin yazarı o sırada sadece on sekiz yaşındaydı.

Ama o çalışmaya devam etti. Elektrik montajcı yardımcısı olarak çalışıyordu, Komünist Partisi'ne girdiğinde ise politik eğitim işiyle uğraşılıyor ve Komsomol üyelerini yönetiyordu. Ostrovski ancak koltuk değnekleri yardımıyla çok zor yürüyebiliyordu. Hastalığı ilerliyor, yapılan tedaviler ve ameliyatlar sadece geçici bir rahatlama sağlıyordu.

Nikolay Ostrovski sanatoryumdaki tedavisi sırasında eski bir asker olan İnnokentiy Fedenev'le tanıştı, arkadaş oldular. Fedenev

daha sonra *Ve Çeliğe Su Verildi* romanındaki Ledenev'in prototipi oldu.

Innokentiy Fedenev, Nikolay Ostrovski için şöyle diyor:

Genç görünüyordu. Koyu renk gür saçları kabarık bir şekilde geriye doğru taranmıştı, geniş, çıkık bir alnı vardı. Yüzünün düzgün hatları ve hoş gülümsemesi büyüleyici bir etki yapıyordu, daha ilk tanıştığımız andan itibaren onu bir akrabanız, bir yakınınız gibi hissettiriyordu. Boyu ortadan uzundu, zayıftı. Koltuk değneklerine dayanarak güçlkle hareket edebiliyordu.

Ostrovski, 1926-1928 yıllarında Novorossiysk'te annesinin tanıdıklarının yanında yaşadı. Burada Raisa Matsyuk'la tanıştı, evlendiler. Ostrovski, 1927 yılından hayatının sonuna kadar yatağa bağlı yaşadı. Durumu giderek kötüleşiyordu, körlük başlamıştı: Savaş sırasındaki bir yaralanma gözlerine zarar vermişti.

Ostrovski'nin ilk edebî tasarıları 1920'li yılların başlarında ortaya çıkmış olsa da çok daha sonra, 1927 sonbaharında yazmaya başladı. Yazar, Grigoriy Kotovskiyy Tugayı'yla ilgili genel anlamda otobiyografik olan bir roman üzerinde çalışıyordu. Ostrovski, romanı bitirip eski asker arkadaşlarına gönderdi, ancak romanın el yazısıyla yazılmış olan tek nüshası geri gönderilirken yolda kayboldu, bu yüzden de yayınlanamadı.

Ostrovski, ağır hastalığına rağmen politik eğitimle uğraşmaya devam ediyordu: İster hastanede ister evde, nerede olursa olsun yanında her zaman gençler oluyordu. İç Savaş yıllarıyla ve Komso-mol yaşamıyla ilgili taslak resimler yapıyor, büyük bir eser yaratmayı planlıyordu.

1930 yılında karısıyla birlikte Moskova'ya gidip *Ve Çeliğe Su Verildi* romanı üzerinde çalışmaya başladı. Bu romanda İç Savaş dönemindeki olaylarla birlikte yazarın biyografisi de kısmen yansımıştır. Ostrovski görme yetisini yitiriyordu, kendi başına çalışması çok zordu. Karısı, akrabaları ve dostları ona yardım ediyorlardı: Dikte ettiklerini yazıyorlar ya da müsveddelerini temize çekiyorlardı.

Ostrovski, romanında dönemin ruhunu aktarmak arzusunda-
daydı: Devrim öncesi küçük bir kenti, devrimi, savaşı, ülkenin
yeniden kurulmasını ve sosyalist kuruluşu betimliyordu. Pavel
Korçağın'ın yaşamını anlatan romanda Pavel kilise okulundan
atılır, on iki yaşında istasyon büfesinde çalışmaya başlar, Bolşevik-
lerle yaklaşır ve komünizm düşüncesiyle ilgilenir. Korçağın'ın
bütün hayatı, hastalığı ve ölümü yenme çabasıyla geçer. Pek çok
defa ölümle burun buruna gelir, ama güçlü iradesi bütün engelleri
aşmasına yardım eder.

1932'de *Molodaya Gvardiya* (Genç Muhafız) dergisinde birinci
kısmı yayınlanan romanın ikinci kısmı iki yıl sonra basıldı. Ost-
rovski bu kısım ile ilgili çalışması için 1933'te şunları yazıyordu:

Dikkatle ve özenle çalışıyorum, fiziksel gücümün tümünü
emeğime katıyor ve beşinci bölümü yazıyorum. Haziran ayının
birinde kitabı yayınevine teslim etmek zorundayım. Bu kısım bi-
rincisinden bir buçuk kat kalın olacak. Kitap olarak basılmadan
önce “*Molodaya Gvardiya*” dergisinde yayınlanacak. Bütün haya-
tımı “*Ve Çeliğe Su Verildi*” romanının ikinci cildinin yazılması
üzerinde yoğunlaştırdım.

*Gücüm beklediğimden daha çabuk tükeniyor, aralıksız yağmur-
larla ve aşırı bir nemle geçen aylar benim için öldürücü olsa da
göğsümde marşlar çalınsa da iradem çok sağlam, çalışma isteğim
önüne geçilecek gibi değil.*

(Nikolay Ostrovski, *Üç Ciltlik Toplu Eserler*, “Mektuplar, 1924-
1936”)

Gazeteci Mihail Koltsov'un yazdığı bir yazı esere ün kazandı-
rdı: 1935 yılında “*Cesaret*” başlıklı yazı, Ostrovski'yi bütün ülkeye
tanıttı. Ostrovski radyoda konuşma yapıyor, okurlarıyla mektup-
laşıyor, kitabının filme çekilmesi için senaryo üzerinde çalışıyor-
du. Yazara SSCB'nin en yüksek devlet ödülü olan Lenin Nişanı
ve başkentte bir apartman dairesi verildi. *Ve Çeliğe Su Verildi* ro-
manının yazar tarafından çocuklar için uyarlanmış hali 1936'da
Leningrad'da yayınlandı. Yazar aynı yıl sağlığının bozulmasına ve

hekimlerin çalışmayı yasaklamasına rağmen büyük romanı *Fırtına Çocukları* üzerinde çalışmaya başladı. Ancak bu romanı bitiremedi: Tasarladığı üç kısımdan sadece birini yazabildi. Bu kitap yayınlandığında Ostrovski artık hayatta değildi.

Yazar 1936 yılında Moskova'da öldü. Ve *Çeliğe Su Verildi* romanı onun ölümünden sonra büyük tirajlarla pek çok kez yeni baskılar yaptı, çeşitli dillere çevrildi, defalarca filme çekildi: Roman kahramanı Pavel Korçagin, Sovyet insanlarını kahramanlığa esinlendiren bir ideal olarak kabul edildi.

Kaynak: www.culture.ru>persons/8169/nikolay-ostrovskiy

BİRİNCİ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

“Bayram öncesi sınav için gelenler ayağa kalksın!”

Boynunda ağır haçı, sırtında papaz cübbesiyle pörsük derili adam öğrencilere tehdit edercesine baktı.

Küçük, öfkeli gözleri, sıralarından kalkan dördü erkek, ikisi kız altı öğrenciyi delip geçiyordu sanki. Çocuklar belli etmemeye çalışarak, korku içinde cübbeli adama bakıyorlardı.

“Siz oturun,” diye kızlardan yana elini salladı papaz.

Kızlar rahat bir soluk alarak hemen yerlerine oturdular.

Peder Vasiliy’in küçük gözleri dört oğlanın üzerine dikilmişti.

“Buraya gelin canlarım!”

Peder Vasiliy sandalyesini geriye itti, yerinden doğruldu ve birbirlerine iyice sokulmuş olan çocukların yanına geldi.

“İçinizden hangi hergele sigara içiyor?”

Dördü de alçak sesle yanıtladı:

“Biz sigara içmiyoruz, peder.”

Papazın suratı kıpkırmızı kesildi.

“İçmiyorsunuz demek keratalar, o zaman hamurun içine tütünü kim attı? İçmiyorsunuz ha? Biz de bakarız şimdi! Ceplerinizin içini dışına çevirin! Hadi, çabuk çabuk! Size diyorum! Çevirin!”

Üçü ceplerinden çıkanları masaya koymaya başladı.

Papaz, ceplerin dikiş yerlerini tütün artığı arayarak dikkatle inceledi ama hiçbir şey bulamadı ve kara gözlü, gri gömleklili, mavi pantolonunun dizleri yamalı olan dördüncü çocuğa yaklaştı.

“Sen niye put gibi dikiliyorsun öyle?”

Kara gözlü oğlan, bakışlarında gizli bir nefret ve boğuk bir sesle:

“Benim cebim yok,” dedi ve ellerini pantolonunun yan dikişlerinde gezdirdi.

“A, bak hele sen şuna, cebi yokmuş! Sen ne sanıyorsun, hamuru berbat etmek gibi bir alçaklığı kimin yapabileceğini bilmediğimi mi? Bundan sonra okulda kalabileceğini mi sanıyorsun? Yok canım, bunun cezasını çekeceksin. Geçen defa annen seni okulda bırakmam için yalvar yakar olduğundan kaldın ama artık yeter. Çık dışarı, marş marş!” Çocuğun kulağına canını yakacak kadar sıkı yapışıp koridora fırlatırcasına attıktan sonra kapıyı kapadı.

Çocuklar suspus olmuş, büzülüp kalmışlardı. Pavka Korçağın’ın okuldan neden atıldığına kimse bir anlam veremiyordu. Derslerinde başarısız altı öğrencinin papazı beklediği mutfakta, Pavka’nın bir avuç kötü tütünü papazın paskalya hamuruna döktüğünü bir tek Pavka’nın dostu ve yakın arkadaşı Seryojka Bruzjak görmüştü. Papazın evinde sözlü sınav olacaktı.

Sınıftan atılan Pavka merdivenin son basamağına ilişmişti. Eve nasıl gideceğini ve sabahın köründen akşamın geç vaktine kadar vergi müfettişinin evinde aşçı olarak çalışan anasına ne diyeceğini düşünüyordu.

Pavka gözyaşlarına boğuluyordu.

“Ne yapacağım ben şimdi? Bütün bunlar lanet papazın yüzünden! Ben de niye adamın hamuruna tütün attım sanki? Seryojka kışkırttı. ‘Hadi hadi, alçak herifin hamuruna bir şey döküp ziyan edelim,’ dedi. Al işte döktük. Seryojka’ya göre hava hoş, ama beni kesin okuldan atarlar.”

Peder Vasiliy’le aralarındaki bu düşmanlık epey önce başlamıştı. Pavka bir gün Mişka Levçukov’la kavga etmiş, “cezaya” bırakılmıştı. Boş sınıfta yaramazlık etmemesi için haylazı ikinci sınıftaki büyüklerin yanına göndermişti öğretmen. Pavka arka sıraya geçip oturmuştu.

Siyah ceketli sıksa öğretmen, dünyayı, yıldızları anlatıyordu. Pavka, ağzını hayretten bir karış açmış, dünyanın milyonlarca yıldır var olduğunu ve yıldızların da aynen dünyaya benzediğini dinliyordu. Duyduklarına o kadar şaşırılmıştı ki, ayağa kalkıp öğretmene, “Tanrı’nın yasasında böyle yazmıyor,” demek istemiş, ancak azar içitmekten korkmuştu. [Pavka inançlı bir çocuktü. Dindar bir

kadın olan annesi ona ilahi gerçekleri anlatıyordu, o da dünyayı bundan milyonlarca yıl önce değil, çok daha yakın bir zamanda Tanrı'nın yarattığını kesinlikle biliyordu.]

Papaz, Tanrı'nın yasası dersinden Pavka'ya her zaman beş not veriyordu. Pavka, bütün duaları, Yeni ve Eski Ahit'i sular seller gibi biliyordu; Tanrı'nın hangi gün ne yaptığını da kesinlikle biliyordu. Pavka, Peder Vasiliy'e sormaya karar verdi. İlk yasa dersinde, papaz daha koltuğuna oturur oturmaz Pavka elini kaldırdı ve konuşmak için izin alıp ayağa kalktı.

“Peder, üst sınıfın öğretmeni neden dünyanın milyon yaşında olduğunu söylüyor? Oysa Tanrı yasası dersinde beş bin yıl deniyor...” dedi ve Peder Vasiliy'in ciyak ciyak bağırmasıyla birlikte hemen yerine oturdu:

“Sen ne dedin, alçak? İşte böyle öğreniyorsun sen Tanrı'nın sözünü!”

Pavka daha sesini çıkaramadan papaz iki kulağına birden yapışmış ve kafasını duvara vurmaya başlamıştı. Bir dakika sonra hırpalanmış, korkmuş bir halde koridora atılmıştı.

Pavka, annesinden de esaslı bir azar işitmişti.

Kadıncağız ertesi gün okula gitmiş ve oğlunu okula tekrar kabul etmesi için Peder Vasiliy'e yalvarmıştı. Pavka o günden sonra papaza karşı müthiş bir kin duymuştu. Ondan nefret ediyor ve korkuyordu. Uğradığı küçük hakaretlerde bile kimseyi bağışlamazdı Pavka; hak etmediği halde papazdan yediği dayığı da unutmuyor, hırslanıyor, kinleniyordu.

Çocuk, Peder Vasiliy'in ufak ufak daha pek çok hakaretine uğramıştı: Papaz onu sınıftan atıyor, saçma sapan şeyler yüzünden haftalarca köşeye diyor ve ona bir kere olsun dersle ilgili soru sormuyordu, işte bu yüzden paskalyadan önce başarısız öğrencilerle birlikte sınav olmaya papazın evine gitmesi gerekmişti. Pavka, orada, mutfakta, paskalya hamurunun içine tütün dökmüştü.

Kimse görmemişti, ancak papaz yine de kimin marifeti olduğunu hemen anlamıştı.

... Ders bitmiş, çocuklar bahçeye çıkmış, Pavka'nın çevresini sarmışlardı. Pavka'nın suratı asıktı, ağzını bıçak açmıyordu. Ser-
yojka Bruzjak sınıftan çıkmıyor, kendisinin de suçlu olduğunu
ama arkadaşına hiçbir şekilde yardımcı olamayacağını hissediyordu.

Öğretmenler odasının açık penceresinden okul müdürü Yefrem Vasilyeviç'in başı göründü ve kalın bas sesi Pavka'yı irkiltti.

"Korçağın'ı hemen yanıma yollayın!" diye bağırdı okul müdürü.
Ve Pavka, yüreği küt küt atarak öğretmenler odasına gitti.

• • •

İstasyon büfesinin yaşlı, soluk benizli, soluk gözlü sahibi, kenarda dikilen Pavka'ya şöyle bir göz attı.

"Kaç yaşında?"

"On iki," diye yanıtladı anne.

"Kalsın bakalım. Koşullara gelince, ayda sekiz ruble ve çalıştığı günlerde yemek, yirmi dört saat iş, yirmi dört saat izin, hırsızlık yok."

"Ne diyorsunuz, daha neler! Hırsızlık yapmaz, ben kefilim," dedi anne korkuyla.

"Hadi bakalım, bugün işe başlasın," diye buyurdu büfe sahibi ve tezgâhın arkasında, yanında duran tezgâhtar kadına dönüp: "Zina, çocuğu bulaşıkhaneye götür, Frosenka'ya söyle, Grişka'nın işini ona versin," dedi.

Tezgâhtar kadın, jambon kestiği bıçağı elinden bıraktı, Pavka'ya başıyla işaret ettikten sonra salonu geçip, bulaşıkhanenin kapısına doğru yürüdü. Pavka peşinden gitti. Annesi, çocuğun yanında hızlı hızlı yürüyor, bir yandan da telaşla fısıldıyordu:

"Sen de artık gayret et Pavluşka, kendini küçük düşürme."

Sonra oğlunu üzgün bir bakışla uğurlayıp çıkış kapısına doğru yürüdü.

Bulaşıkhanede işler olanca hızıyla sürüyordu: Masanın üstünde dev bir tabak, çatal, bıçak yığını yükseliyordu ve birkaç kadın omuzlarına attıkları bezlerle bunları kuruluyordu.

Pavka'dan azıcık büyük, hiç tarak yüzü görmemiş darmadağın kızılmısı sarı saçlı bir çocuk iki büküm bir halde semaverle uğraşıyordu.

Bulaşıkhanede, bulaşıkların yıkandığı büyük tekneden çıkan buhardan göz gözü görmüyordu ve Pavka, çalışan kadınların yüzlerini ilk önce seçememişti. Ne yapacağını, nereye yanaşacağını bilmeden dikiliyordu.

Tezgâhtar Zina bulaşık yıkayan kadınlardan birinin yanına gitti, kadının omzundan tutup:

“Frosenka, Grişka'nın yerine işte size yeni bir çocuk. Ona ne yapacağını anlatırsın artık,” dedi.

Zina, Pavka'ya dönüp az önce Frosenka dediği kadını göstererek: “Buranın en eskisidir. O ne derse yap,” dedikten sonra arkasını dönüp büfeye gitti.

“Tamam,” dedi Pavka ve karşısında dikilen Frosya'ya soru sormasına baktı. Frosya, alnındaki teri silerken sanki meziyetlerini değerlendirir gibi Pavka'yı tepeden tırnağa süzdü ve giysisinin dirsekten aşağı kaymış kolunu sıvarken göğüsten gelen, şaşılacak derecede hoş sesiyle şöyle dedi:

“Seninki ufak bir iş cancağızım: Şu kazanı ısıtacaksın, yani sabahları, kazanın içinde her zaman sıcak suyun olacak, tabii ki odun kıracaksın, sonra şu semaverlerle ilgilenmek de senin işin. Sonra gerektiğinde bıçakları, çatalları yıkamak ve kirli bulaşık suyunu taşıyıp dökmek de. Bu kadar iş yeter cancağızım, buharın içinde pişeceksin,” diyordu Kostroma şivesiyle “a” harfinin üzerine basa basa. Kadının şivesi ve kısa, kalkık burunlu, pancar kesilmiş yüzü Pavka'yı biraz olsun neşelendirmişti.

İçinden, ‘Bu teyzeden herhalde zarar gelmez,’ diye karar verdi ve cesaretini toplayıp Frosya'ya:

“Peki, şimdi ne yapmam gerekiyor, teyze?” dedi.

Dedi ve duraksadı. Bulaşıkhanede çalışan kadınların gürültülü kahkahaları son sözlerini bastırmıştı.

“Ha-ha-ha!.. Frosenka'nın bir yeğeni oluverdi...”

“Hah-hah-hah!..” Herkesten çok da Frosya güliüyordu.

Pavka, buhar yüzünden kadının yüzünü görmemişti, oysa Frosya olsa olsa on sekiz yaşındaydı.

Çok şaşkın ve mahcup bir halde öbür çocuğa döndü ve:

“Benim ne yapmam gerekiyor şimdi?” diye sordu.

Ama çocuk bu soruya karşılık sadece kıs kıs gülererek:

“Teyzene sor, o sana her şeyi anlatır, ben burada geçiciyim,” dedi ve arkasını dönüp mutfağa açılan kapının eşliğinden atlayarak gitti.

Pavka, çalışanlardan artık pek genç sayılmayacak bir bulaşıkçı kadının, “Buraya gel de çatalları kurulamaya yardım et,” diyen sesini duydu.

“Ne iş yapıyorsunuz? Ne dedi ki çocuk? Al bakayım,” diye Pavka’ya bir kurulama bezi uzattı bulaşıkçı kadın. “Bir ucunu çatalın dişleri arasına sıkıştır, öbür ucunu iyice gerdir. Al şu çatalı, dişlerin aralarında artık falan kalmaması için çatalı ileri geri hareket ettirerek iyice kurula. Buna çok dikkat ederiz burada. Beyler çatalları kontrol edip de pis bulurlarsa vay halimize: Patron hanım üçüncüde kapının önüne koyuverir.”

“Patron hanım mı?” Pavel anlamamıştı. “Ama beni işe alan patron erkekti.”

Bulaşıkçı kadın gülmeye başladı:

“Erkek olan asıl patronun oğludur, ha köşede duran koltuk ha o; miskin tekidir. Burada her şeyin başı patron hanımdır. O bugün yok. Kalır da çalışırsan görürsün.”

Bulaşıkhanenin kapısı açıldı ve içeri dağ gibi kirli tabak taşıyan üç garson girdi.

Garsonlardan geniş omuzlu, şaşı gözlü, dört köşe koca suratlı olanı:

“Canlanın biraz. Şimdi on iki treni gelecek, siz sallanıp duruyorsunuz,” dedi.

Pavka’ya bakarak:

“Bu kim?” diye sordu.

“Yeni çocuk,” diye yanıtladı Frosya.

“Ha, yeni demek,” diyen garsonun ağır eli Pavka'nın omzuna indi ve onu semaverlere doğru itti. “Onları hep hazır tutacaksın, ama bak biri sönmüş, öbürü son nefesini vermek üzere. Bugünlük böyle olsun ama yarın tekrarlanırsa yersin suratına şamarı. Anladın mı?”

Pavka tek kelime etmeden semaverlerle ilgilenmeye koyuldu.

Emekçi yaşamı böylece başlamış oldu. Pavka, hiçbir zaman bu ilk iş günündeki kadar çaba harcamamıştı daha önce. Annesinin sözünü dinlemese de olurdu evde, ama burası başkaydı, anlamıştı. Şaşı göz, açık açık söylemişti, söz dinlemezsene şamarı yersin diye.

Pavka, ayağından çıkardığı çizmesini borunun üstüne tutup ateşi yellediğinde dört kovalık koca göbekli semaverlerden kıvılcıklar uçuşuyordu. Bulaşık suyuyla dolu kovalara asılarak pis su çukuruna uçarcasına gidiyor, su kazanının altına odun atıyor, ıslak kurulama bezlerini kaynayan semaverlerin üstüne serip kurutuyor, söylenen her işi yapıyordu. Pavka, akşam geç vakit yorgun bir halde aşağıya, mutfağa gitti. Yaşlıca bulaşıkçı Anisya, Pavka'nın ardında kaybolduğu kapıya bakıp:

“Aman, ne anormal çocuk, deli gibi oradan oraya koşuyor,” dedi. “İyiliğinden çalışmaya göndermemişler besbelli.”

“Çalışkan çocuk,” dedi Frosya, “böyle birinin üstüne fazla varmamak gerekir.”

“Yakında kaçar,” diye karşı çıktı Luşa, “ilk başta hepsi çabalıyor da...”

Gece gözünü hiç kırpmadığı ve durmadan koşuşturduğu için bitkin düşen Pavka, kaynayan semaverleri sabahın yedisinde kendisinden sonraki küstah bakışlı, tombul suratlı çocuğa teslim etti.

Her şeyin yolunda olduğuna ve semaverlerin kaydığına iyice kanaat getiren çocuk, ellerini ceplerine sokup dışlerinin arasından bir tükürük attı, sonra küçümseyici ve tepeden bir tavır takınıp hafiften belirttiği gözleriyle Pavka'ya baktı ve itiraz kabul etmez bir ses tonuyla:

“Hey sen, pısrık! Yarın vardiyana saat altıda gel,” dedi.

“Niye altıda?” diye sordu Pavka. “Vardiya yedide değişiyor.”

“Kim değiştiriyorsa değiştirsın, ama sen altıda gel. Çok çemki-recek olursan anında bir yumru çıkartıveririm cemalinde. Ne sa-nıyorsun sen kendini, kukla! Daha yeni gelmiş bir de caka satıyor.”

Nöbeti yeni gelenlere devreden bulaşıkçı kadınlar, iki çocuğun konuşmasını ilgiyle izliyordardı. Çocuğun küstah konuşması ve meydan okuyan tavrı Pavka’yı kızdırmıştı. Esaslı bir tokat patlat-mak niyetiyle çocuğa doğru bir adım attı, ama daha ilk günden işten kovulma korkusu onu durdurdu. Tepeden tırnağa kararır:

“Yavaş ol bakalım, öyle yüksekten uçma, yoksa ağzın yanar,” dedi. “Yarın yedide geleceğim, dövüşmeye gelince, en az senin ka-dar beceririm; denemek istersen buyur gel.”

Çocuk, kazana doğru bir adım geriledi, saçları karmakarışık olan Pavka’ya hayretle bakıyordu. Bu kadar kesin bir karşı koyma beklemiyordu, biraz şaşırmıştı.

“Tamam, bakarız,” diye mırıldandı.

İlk gün kazasız belasız geçmiş, Pavka dinlenmeyi onuruyla hak etmiş bir insan duygusuyla eve doğru yürüyordu. Artık o da çalışı-yordu, artık hiç kimse ona hazır yiyci demeyecekti.

Sabah güneşi bıçkı fabrikasının dev kütesinin ardından tem-bel tembel yükseliyordu. Biraz sonra Pavka’nın evi de görünecekti. Hemen şuracıkta, Leşçinskiy’in malikânesinin ardındaydı.

‘Annem herhalde uyumuyordur, bense işten eve dönüyorum,’ diye aklından geçiren Pavka, ıslık çalarak daha hızlı yürümeye başladı. ‘Beni okuldan sepetlemeleri o kadar da kötü olmadı. La-net olası papaz ne yapar eder yaşatmazdı beni, şimdi onun yüzüne tükürmek isterdim,’ diye düşündü Pavka eve yaklaşırken ve bahçe kapısını açarken aklına geldi: ‘Şu soluk benizlinin suratına da mut-laka bir yumruk indireceğim, mutlaka.’ [El yazılı nüshada: ‘Bu ser-serinin suratına kesinlikle bir yumruk atacağım. Şimdi de atardım ama kovabilirler beni. Haddini bildirmek lazım mutlaka.’]

Annesi avluda semaverle uğraşıyordu. Oğlunu görünce endi-şeyle sordu:

“E, nasıl geçti?”

“İyi,” diye yanıtladı Pavka.

Annesinin diyeceği bir Şey vardı, onu uyarmak istiyordu sanki. Pavka anlamıştı, odanın aÇık penceresinden abisi Artyom'un geniş omzu görünüyordu.

“Yoksa Artyom mu geldi?” diye sordu Şaşırarak.

“D n geldi, artık burada kalacak. Depoda  alıŐacak.”

Pavka, kendinden pek emin olmayan bir hareketle odanın kapısını aÇtı.

Sırtı dönük olarak masada oturan dev adam başını arkada döndürdü ve abisinin sert bakıŐları kara g r kaŐlarının altından Pavka'ya çevrildi.

“A, geldin mi t t nc ? Aferin, aferin sana!”

Eve dönen abisiyle konuşmak Pavka'ya hiç de hoş Şeyler vaat etmiyordu.

‘Artyom her Şeyi biliyor,’ diye düşündü Pavka. ‘Artyom beni azarlayabilir, dövebilir de.’

Pavelcik, Artyom'dan birazcık korkuyordu.

Ama görünüŐe göre Artyom'un bağırıp çağırmaya niyeti yoktu; dirseklerini masaya dayamıŐ taburede oturuyor, gözünü ayırmadan Pavka'ya bakıyordu, bakıŐı alaycı da değildi, k  mseyici de.

“Yani  niversite bitti, bütün bilim dallarından geçtim, Şimdi de bulaşık suyu taŐıma işine girdim mi diyorsun?” dedi Artyom.

Pavka, gözlerini çatlak döŐeme tahtasına dikmiŐ, dışarı fırlayan bir çivinin başını dikkatle inceliyordu. Ama Artyom masadan kalkıp mutfağa gitti.

‘Yarasız beresiz atlatacağım galiba,’ diye düŐünen Pavka rahat bir nefes aldı.

 ay sofrasında Artyom, Pavka'yı sınıfta olanlar hakkında sakin sakin sorguya çekiyordu.

Pavka olanları anlattı.

“Sen böyle bir haylaz olarak b y rsen ileride kim bilir başına daha neler neler gelecek,” dedi annesi üzüntü içinde. “Ne yapacağız biz bununla? Kime çektiyse böyle? Yüce Tanrım, bu  ocuk için ne acılara katlandım,” diye dert yanıyordu kadıncağız.

Artyom, boş fincanı önünden uzaklaştırıp Pavka'ya dönerek şöyle dedi:

“Demek öyle kardeşim. Artık olan olmuş, bundan sonra daha dikkatli ol, işyerinde öyle numaralar yapma, gereken her şeyi yerine getir; seni buradan da kapı dışarı ederlerse suratını öyle bir süslerim ki artık gidecek yerin olmaz. Bunu aklına sok. Yeter anneme çektirdiklerin. Şeytanın burnunu soktuğu her yerde hep bir anlaşmazlık, hep garip bir şey vardır. Ama artık yeter. Burada çalışır, bir yılı tamamlarsan seni depoya çırak olarak almalarını rica ederim, çünkü bu bulaşık sularının içinde adam olmaz senden. Bir zanaat öğrenmen gerekir. Daha küçüksün ama bir yıl sonra söylerim, belki alırlar. Ben buraya dönüp burada çalışacağım. Annem artık çalışmayacak. Her çeşit rezil herifin önünde iki büklüm olduğun yeter artık. Ama bana bak Pavka, sen de adam olacaksın.”

Upuzun boyuyla ayağa kalktı, sandalyenin arkasında asılı olan ceketini giyip annesine:

“Bir saatliğine işim var,” dedi ve kapıdan başını eğerek geçip dışarı çıktı. Avluda, pencerenin yanından geçerken:

“Sana bir çift çizmeyle çakı getirdim, annem verir,” dedi.

• • •

İstasyon büfesi yirmi dört saat ara vermeden işliyordu.

Demiryolu kavşağı altı hattın birleştiği noktadaydı. İstasyon insanlarla dolup taşıyordu ve ancak geceleri iki üç saatliğine iki tren arasında sakinleşiyordu. Yüzlerce katar burada, bu istasyonda bir araya geliyor ve çeşitli yönlerle hızla dağılıyordu. Sakatlanmış, yara bere içindeki adamlar bir cepheden öbür cepheye buradan yola çıkıyor, gri, tek tip asker paltolu yeni adamlar buraya geliyordu.

Pavka bu işte iki yıl koşturdu. Bu iki yıl boyunca gördüğü tek yer mutfakla bulaşıkhaneydi. Bodrumdaki çok büyük mutfakta hummalı bir çalışma olurdu. Burada yirmi küsur kişi çalışırdı. On garson büfeyle mutfak arasında mekik dokurdu.

Pavka artık sekiz değil, on ruble alıyordu. İki yılda boyu uzamış, güçlenmişti. Bu süre içinde çekmediği eziyet kalmamıştı. Altı

ay açıcı yamağı olarak mutfakta ise bulanmış, tekrar bulaşıkhaneye dönmüş, her şeye kadir şef onu mutfaktan atmıştı, çünkü bu inatçı oğlandan hoşlanmıyordu; ağzına bir şamar indirecek olsan bir de bakmışsın bıçak filan çekerdi. Çoktan işten kovulurdu ya bitmez tükenmez çalışma yeteneği onun kurtarıcısıydı. Pavka, yorulmak nedir bilmeden herkesten çok daha fazla çalışabiliyordu.

Büfenin en hareketli saatlerinde elinde tepsilerle dört beş basamak atlayarak deli gibi aşağıya, mutfaka gider gelirdi.

Geceleri, büfenin iki salonunda da izdiham sona erdiğinde, garsonlar aşağıda, mutfak kilerlerinde toplanırdı. Al “kızı” ver “papazi”, pervasız bir kumar başlardı. Pavka masaların üstünde kim bilir kaç kez kâğıt paralar görmüştü. Bu kadar çok para onu şaşırtmıyordu, garsonlardan her birinin yirmi dört saatlik nöbeti sırasında otuz kırk ruble bahşiş aldığını biliyordu. Kapık kapık, ruble ruble topluyorlardı. Sonra da küfelik olana kadar içki içiyor ve deli gibi kumar oynuyorlardı. Pavka onlara kızılıyordu.

‘Rezil herifler!’ diye geçiriyordu içinden. ‘Al işte bizim Artyom’u, birinci sınıf tesviyeci ama kırk sekiz ruble alıyor, ben on ruble; oysa onlar gün içinde ne kadar çok para topluyor, hem de ne yaparak? Getir götür yaparak. Sonra da içkiye, kumara yatırıyorlar parayı.’

Pavka, onları da tıpkı patronlar gibi yabancı ve düşman sayardı. ‘Alçak herifler burada uşaklık ediyor, karılarıyla oğulları ise kentlerde bir elleri yağda bir elleri balda yaşıyor.’

Lise üniformalı oğullarını, zevkten göbük bağlamış karılarını getiriyorlardı. ‘Belki de hizmet ettikleri beylerden daha fazla paraları vardır,’ diye düşünüyordu Pavka. Geceleri mutfağın köşesinde bucağında ve büfenin depolarında olan biten de onu şaşırtmıyordu. Pavka, bulaşıkçı ve tezgâhtar kadınların her birinin burada üstünlüğe, güce sahip birine birkaç ruble karşılığında kendini teslim etmezse büfede uzun süre çalışamayacağını iyi biliyordu.

Hayatın en derinine, en dibine, derin bir kuyuya göz atan, bilmediği her yeni şeye çok aç olan Pavka’nın yüzüne ağır bir küf kokusuyla bataklık rutubeti çarpmıştı.

Artyom, kardeşini depoya çırac olarak sokamamıştı: On beş yaşından küçüklere almıyorlardı. Pavka buradan kurtulacağı günü bekliyordu, onu is içindeki o dev binaya çeken bir şey vardı.

Sık sık depoya, Artyom'un yanına gidiyor, onunla birlikte vagonları gözden geçiriyor, abisine yardım etmeye çalışıyordu.

Frosya işten ayrıldıktan sonra daha da sıkıcı olmuştu çalıştığı yer.

Bu güler yüzlü, neşeli kız artık aralarında değildi ve Pavka onunla ne kadar sağlam bir arkadaşlıkları olduğunu şimdi çok daha fazla hissediyordu. Sabahları bulaşıkhaneye girerken göçmen kadınların kavgacı bağırışlarını duyduğunda içinde bir çeşit boşluk ve yalnızlık hissediyordu.

• • •

Gece molasında kazanın ocağına odun atan Pavka, ocağın açık kapağının karşısında çömelmiş, gözlerini kısarak ateşe bakıyordu; ocağın sıcaklığı hoşuna gitmişti. Bulaşıkhanede kimse yoktu.

Düşüncelerinin yakın zaman önceki bir olayla Frosya'ya nasıl, ne şekilde geldiğini fark etmeden o tablo gözlerinin önünde net bir şekilde canlandı.

Cumartesi günü, gece molasında Pavka, merdivenden aşağıya, mutfağa iniyordu. Merdivenin dönemecinde kumarbazların her zaman toplandığı kilere merakından bir göz atmak için oradaki odunların üstüne çıkmıştı.

Kilerde kumar tam gaz devam ediyordu. Oynama sırası heycandan rengi kararmış Zalivanov' daydı.

Merdivende ayak sesleri duyuldu. Başını çevirdi: Yukarıdan Prohoşka iniyordu. Pavka onun mutfağa geçmesini bekleyerek merdivenin altına girdi. Merdiven altı karanlıktı ve Prohoşka'nın onu görmesine olanak yoktu.

Prohoşka aşağıya doğru dönünce Pavka onun geniş omzuyla koca kafasını gördü.

Merdivenin tepesinde telaşlı adımlarla koşan biri daha vardı ve Pavka tanıdık bir ses duydu:

“Prohoşka, bekle.”

Prohoşka durdu, başını çevirip yukarı baktı.

“Ne var?” diye homurdandı.

Merdivendeki ayak sesleri aşağıya doğru indi ve Pavka, Frosya’yı tanıdı.

Kız, garsonun kolundan tutup boğuk bir sesle kesik kesik:

“Prohoşka, teğmenin verdiği paralar nerede?” dedi.

Prohor sert bir hareketle kolunu geri çekti.

“Ne parası? Parayı sana verdim ya!” dedi öfkeli, sert bir dille.

“Ama adam sana üç yüz ruble vermişti.” Ardından Frosya’nın sesinde boğuk hıçkırıklar duyuldu.

“Üç yüz ruble mi dedin?” dedi Prohoşka alay ederek. “Yoksa o kadar parayı almak mı senin niyetin? Bir bulaşıkçı için çok para değil mi hanımefendi? Verdiğim elli ruble yeter de artar sana. Bir düşün, ne büyük mutluluk! Daha temiz, daha okumuş hanımlar bile o parayı almıyor. Bunun için şükret, adamla bir gecelik yatıp elli rubleyi kaptın. Karşında enayi yok senin. İki onluk daha veririm, o kadar, ama aptallık etmez de biraz daha çalışır kazanırsan sana iltimas geçerim.” Prohoşka bu son sözleri de söyleyip arkasını döndü ve mutfığa gitti.

“Alçak, iğrenç herif!” diye bağırdı Frosya adamın arkasından ve odunlara dayanarak boğuk bir sesle hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Bu konuşmayı duyduğunda ve merdivenin altında titreyerek başını odunlara vuran Frosya’yı gördüğünde Pavka’yı saran duyguları aktarmak, anlatmak olanaksızdı. Pavka ortaya çıkmamıştı, merdivenin dökme demir payandalarına sıkı sıkı yapışmış, hiç ses çıkarmadan duruyor, aklından geçen şu sözler kafasının içinde çok net bir şekilde art arda dönüyordu:

‘Bunu da satmış alçaklar! Ah Frosya, Frosya!..’

Prohoşka’ya karşı duyduğu nefret giderek daha derin, daha güçlü bir biçimde içine yerleşiyor, çevresindeki her şey bıkkınlık ve nefret yaratıyordu. ‘Ah bir gücüm yetseydi de şu aşağılık herifi döve döve gebertseydim! Neden ben de Artyom gibi iri ve güçlü değilim?’

Ocakta alevler parlayıp sönüyor, ateşin kızıl dilleri uzun, mavimsi bir halka halinde iç içe geçerek titriyordu: Pavka'ya sanki alay eden, dalga geçen biri ona dilini çıkarıyormuş gibi geliyordu.

Odanın içi sessizdi, sadece ocaktan çıtırtılar geliyor ve çeşmeden art arda düşen su damlalarının tekdüze sesi duyuluyordu.

Klimka, pırıl pırıl temizlenmiş son tencereyi de rafa koyduktan sonra ellerini kuruladı. Mutfakta kimse yoktu. Nöbetçi aşçı ve aşçı yamağı kadınlar vestiyerde uzanmış uyuyorlardı. Mutfak geceleri üç saatliğine sessizliğe gömülüyordu ve Klimka bu saatleri hep yukarıda, Pavka'nın yanında geçiriyordu. Aşçı yamağı, bu kara gözlü kazancı çocukla iyi arkadaş olmuştu. Yukarı çıkan Klimka, Pavka'yı kapağı açık kazanın önünde çömelmiş halde gördü. Pavka da saçları karmakarışık o tanıdık bedeninin duvara düşen gölgesini fark etti ve başını çevirmeksizin:

“Gel, otur Klimka,” dedi.

Aşçı yamağı sıra sıra dizili odunların üstüne çıkıp uzandı, çömelmiş, hiç konuşmayan Pavka'ya baktı ve gülümseyerek:

“Hayırdır, ateş büyüü mü yapıyorsun?” dedi.

Pavka, gözlerini ateş dillerinden güçlükle ayırdı. Pırıl pırıl iki iri göz Klimka'ya bakıyordu. Klimka bu gözlerde gizli bir keder gördü. Klimka arkadaşının gözlerinde bunu ilk kez görüyordu.

“Bir tuhafısın bugün Pavka, yoksa...” Biraz sustuktan sonra sordu: “Bir şey mi oldu?”

Pavka ayağa kalkıp Klimka'nın yanına oturdu.

“Bir şey olmadı,” diye yanıtladı hafiften boğuk bir sesle. “Burası çok zor benim için, Klimka.” Ve dizlerinin üstünde duran elleri yumruk olup sıkıldı.

“Başına bir şey mi geldi bugün?” diye devam etti Klimka dirseklerinin üzerinde doğrulup.

“Demek, bugün başına bir şey mi geldi diyorsun? Burada çalışmaya başladığımdan beri hep bir şeyler geliyor zaten başıma. Neler oluyor burada bir baksana! Eşek gibi çalışıyoruz, teşekkür yerine aklına esen bir tane indiriyor ağzının ortasına, arka çıkan da olmuyor. Patronlar seninle beni kendilerine hizmet edelim diye tut-

tu ama gücü olan herkesin bize dayak atma hakkı var. Çatlasan da patlasan da hepsinin birden hoşuna gitmiyorsun, birinin hoşuna gitmeyince de yiyorsun ondan kötüğü. Her işi gereğince yapayım diye, hiç kimse durup dururken çıkışmasın diye o kadar gayret ediyorsun, kendini oradan oraya atıyorsun, ama birine bir şey zamanında gitmeyiversin, yiyorsun ensene şaplağı...”

Klimka korku içinde Pavka'nın sözünü kesti:

“Bağırma öyle, biri gelir de duyuverir.”

Pavka ayağa fırladı:

“Duyarsa duysun, nasıl olsa gideceğim buradan. Yollarda kar kürümeğe daha iyidir, burası... burası mezardan farksız bir yer! Dolandırıcılar sırt sırta vermiş, hepsinin cebinde tonla para! Bizi hayvan yerine koyuyor, kızlara istediklerini yapıyorlar; güzel bir kız teslim olmuyorsa iki ayda hesabını kesip kapı dışarı ediveriyorlar. Onların da gidecekleri yer mi var? Göçmen kadınları, yersiz yurtsuz, bir lokma ekmeği olmayan kadınları topluyorlar. Onlar da bir lokmacık olsun bir şeyler yiyebilmek için ekmeğe hatırına duruyor ve aç kalmamak için her şeye katlanıyorlar.”

Pavka bu sözleri öyle bir hınçla söylüyordu ki, Klimka birinin bu konuşmayı duymasından korkarak yerinden fırladı ve mutfağa açılan kapıyı kapattı, Pavka ise ruhunda kaynayıp köpüren şeyleri anlatmaya devam ediyordu.

“İşte sen Klimka, sana dayak attıklarında hiç sesini çıkarmıyorsun. Niye susuyorsun?”

Pavka masanın yanındaki tabureye oturup yorgun bir şekilde başını avucuna dayadı. Klimka ocağa odun attı ve o da masanın yanına geçip oturdu.

“Bugün okumayacak mıyız?” diye sordu Pavka'ya.

“Kitap yok,” dedi Pavka, “dükkân kapalı.”

“Ne oldu ki, bugün çalışmıyor mu?” diye sordu Klimka şaşırarak.

“Satıcıyı jandarmalar alıp götürmüş. Bir şey bulmuşlardı dükkânında,” diye yanıtladı Pavka.

“Niye götürmüşler?”

“Siyasi olduğu için diyorlar.”

Klimka şaşkın şaşkın Pavka’ya baktı:

“Siyasi ne demek oluyor peki?”

Pavka omuz silkti:

“Şeytan bilir ne demek. Söylendiğine göre, çara karşı gelenlere siyasi deniyormuş.”

Klimka irkildi:

“Öyle birileri mi var?”

“Bilmiyorum,” diye yanıtladı Pavka.

Kapı açıldı, bulaşıkhaneye Glaşa girdi uykulu uykulu:

“Siz niye uyumuyorsunuz çocuklar? Hazır tren yokken bir saat kestirebilirsiniz. Hadi git Pavka, ben bakarım kazana. *[Bu sözlerden sonra el yazılı metinde Klimka’nın Pavka’ya, Prohoşka’nın üç yüz ruble vermeyi vaat ederek Frosya’yı Musin-Puşkin’le bir gece geçirmeye ikna etmeyi başardığını anlattığı bir bölüm yer alıyor.]*

• • •

Pavka’nın iş hayatı beklediğinden önce, üstelik de hiç ummadığı bir şekilde bitti.

Ocak ayının buz gibi soğuk günlerinden birinde Pavka vardiyasını tamamlamış, eve gitmeye hazırlanıyordu ama işi devralacak çocuk ortalarda yoktu. Pavka, patron hanıma eve gideceğini söyledi ama kadın izin vermedi. Zaten yorgun olan Pavka’nın ikinci bir yirmi dört saati daha orada geçirmesi gerekti, akşama doğru da artık hiç mecali kalmadı. Paydosta bile kazanları doldurması, saat üç trenine kadar bunları kaynatması lazımdı.

Pavka musluğu açtı, su akmıyordu. Herhalde su dağıtım merkezi su vermiyordu. Musluğu açık bıraktı, odunların üstüne uzandı ve uyuyakaldı: Yorgunluk galip gelmişti.

Birkaç dakika sonra musluk şırıl şırıl, mırıl mırıl sesler çıkarmaya başladı, altındaki kovaya akan su kovayı ağzına kadar doldurup çini karoların üzerinden hiç kimsenin olmadığı bulaşıkhanenin döşemesine aktı. Su yayıldıkça yayılıyordu. Döşemenin her yanını doldurdu ve kapının altından salona sızmaya başladı.

Uyuyan yolcuların eşyalarının ve bavullarının altına doğru küçük derecikler akıyordu. Hiç kimse farkında değildi ancak su döşemeye uzanmış yatan bir yolcuyu ıslatıp da yolcu ayağa fırlayarak bağırıma başlayınca herkes eşyalarına doğru atıldı. Bir koşuştur başladı.

Su geldikçe geliyordu.

İkinci salonda masaları toplayan Prohoşka, yolcuların çığlıkları üzerine yerinden fırladı, su birikintilerinin üstünden atlayarak kapıya koşup bütün gücüyle kapıyı açtı. Kapının engellediği su sel olup salona hücum etti.

Bağırış çağırışlar arttı. Nöbetçi garsonlar bulaşıkhaneye koştu. Prohoşka uyumakta olan Pavka'nın üstüne atıldı.

Acıdan iyice serseme dönen çocuğun kafasına art arda yumruklar iniyordu.

Pavka uykuyu açamadığı için bir şey anlamıyordu. Gözlerinde parlak şimşekler çakıyor, tüm bedenini yakıcı bir acı kaplıyordu.

Dayaktan canı çıkmış bir halde eve zor attı kendini.

Sabahleyin Artyom, kaşlarını çatmış, suratını asmış, olanlar hakkında Pavka'yı sorguya çekiyordu.

Pavka her şeyi olduğu gibi anlattı.

“Seni kim dövdü?” diye boğuk bir sesle sordu Artyom.

“Prohoşka.”

“Tamam, sen yat.”

Artyom gocuğunu giydi, hiçbir şey söylemeden çıkıp gitti.

• • •

Tanımadığı bir işçi, Glaşa'ya:

“Garson Prohor'u görebilir miyim?” diye sordu.

“Şimdi gelir, biraz bekleyin,” diye yanıtladı kız. İşçinin dev vücudu kapının kirişine dayandı.

“Tamam, beklerim.”

Tepsinin üstünde koca bir tabak yığını taşıyan Prohor, ayağıyla kapıyı itip bulaşıkhaneye girdi.

“İşte şu,” dedi Glaşa, Prohor'u göstererek.

Artyom, bir adım ileri çıktı, elini ağır ağır garsonun omzuna indirip, gözlerini ayırmadan sordu:

“Pavka’yı, yani benim kardeşimi neden dövdün?”

Prohor omzunu kurtarmak istedi ama korkunç bir yumruk onu yere yıktı; kalkmaya çalıştı ama birincisinden daha korkunç ikinci bir yumrukla yere çakıldı.

Bulaşıkçı kızlar korkudan sağa sola kaçıştı.

Artyom arkasını dönüp kapıya doğru yürüdü.

Prohoşka, yerde yüzü gözü kan içinde sağa sola dönüyor, kıvranıyordu.

Artyom akşam depodan sonra eve gelmedi.

Annesi, Artyom’un jandarma karakolunda olduğunu öğrenmişti.

Altı gün sonra Artyom akşamleyin, annesi uyurken eve döndü. Karyolasının üstünde oturan Pavka’nın yanına gelip sevgi dolu bir sesle:

“E, nasıl oldun, iyileştin mi, kardeşçğim?” diye sorup yanına oturdu. “Bazen daha kötüsü de olur.” Biraz sustuktan sonra ekledi: “Zararı yok, elektrik santraline gidersen, senin için konuştum. İş öğrenirsin orada.”

Pavka, Artyom’un kocaman elini iki eliyle birden tutup kuvvetlice sıktı.

İKİNCİ BÖLÜM

Akıllara durgunluk veren “Çar devrildi!” haberi küçük kentte kasırga gibi yayıldı.

Kimse inanmak istemiyordu.

Kar fırtınası içinde yavaş yavaş gelen trenden perona kaputlarının üstüne astıkları tüfekleriyle iki üniversite öğrencisi ve kollarında kızıl pazubentleriyle bir devrimci asker müfrezesi indi. Bu gelenler, istasyon jandarmalarını, yaşlı bir albayı ve garnizon komutanını tutukladılar. Ve kent halkı habere inandı. Binlerce insan karlı sokaklardan meydana aktı.

Yepyeni sözcüklere kulak kabartıyorlardı büyük bir merakla: özgürlük, eşitlik, kardeşlik.

Coşku ve sevinç dolu, gürültülü patırtılı günler geçip gitti. Ortalık sessizleşti, bir değişiklik olduğunu gösteren tek şey, Menşeviklerle Bund* üyelerinin ev sahibi olarak yerleştikleri belediye binasının üstündeki kızıl bayraktı. Onun dışında her şey eskisi gibi kaldı.

Kışın sonuna doğru bir süvari muhafız alayı küçük kente gelip yerleşti. Sabahları bölükler halinde istasyona, güneybatı cephesinden kaçmış asker kaçaklarını yakalamaya gidiyorlardı.

Süvariler yüzleri dolgun, sağlıklı, boylu boslu adamlardı. Sübayların çoğu kont ve prensti, apoletleri altın sırmalı, binici pantolonları gümüş zırhlıydı; her şey çar zamanındaki gibiydi, sanki devrim olmamıştı.

Bin dokuz yüz on yedi yılı gözden kaçarak, dikkat çekmeden, adım adım geçip gitti. Pavka, Klimka ve Seryojka Bruzjak için hiçbir

* BUND (Litvanya, Polonya ve Rusya Yahudi İşçileri Birliği): XIX. yüzyılın 90'lı yıllarından XX. yüzyılın 40'lı yıllarına kadar Doğu Avrupa'da faaliyet gösteren Yahudi Sosyalist Partisi. –çev.